پوهاند محمد بشیر دودیال ۲۰۲۱/۱۲/۱۰

دافغانستان لپاره د پولی سیاست(پالیسی) اهمیت

(لومړی برخه)

له بده مرغه دغو ورځو کې هیوادوالو ته دهیواد داقتصادی وضعیت له امله ډیري اندیښني پیدا شوي دي. دوی حق لري چې اندیښنه ولري، دا ځکه چې بشری تولې فزیولوژیکی اړتیاوې په اقتصادی وضعیت او ثبات پوري تړلي دي. په دې کې خوراک، څښاک، روغتیا او ترټولو مهمه دا چې د وګړو فردی حیثیت او وقار هم راځي. په بیوزلی او فقر کې خدای ناخواسته راز راز منکرات (غلا، انسانوژنه، دروغ،رشوت، قاچاق، وسله ګرځول، اعتیاد...) واقع کیږی، بل مشکل دا دی چې فقر او بیوزلی د راز راز اجتماعی او سیاسی ستونزو لامل ګرځي. نن ورځ هیوادونه د زمکې یاقلمرو په وسعت، دپوځ په قوت، لښکر او ایدیالوژی حساب نه کوي، بلکې دا اقتصاد دی چې د یو هیواد او یوملت قوت، استقلالیت او نړیوال درېځ ثابتوي.

له نیکه مرغه افغانستان نور له جنګونو خلاص دی. تیر وخت زموږ تر ټولو لوی مشکل جنګ و. ټولو ویل چې جنګ ختم شی افغانستان بل مشکل نلری. دا حقیقت و، کله چې جنګ نه وی موږ هرڅه لرو: بشری نیرو، موسسات، زیربنا، منابع، ښه اقلیم او پانګه. د مدیریت مسئله یې موږ پوري اړه لري، که یې وغواړو دا ټول په ښه مدیریت سره ترکیب کړو، ډیر ژر غوړیدلی اقتصاد به مو وی، خو که ددغو منابعو، امکاناتواو ډیر ښه پوټانسیل په لرلو سره، مُدبر او ملی مدیریت ونه لرو او پالیسی موجوده نه وی شاید، د سولی سره سره به بیاهم د جنګ د دوران په شان مشکلاتو سره مخ یاستو. نو د مدبري اداري پالیسی څه ده؟

پالیسی، پلان او برنامه په هره برخه کې ضروری ده. خو داقتصاد په برخه کی دوه پالیسیګانی ډیرې مهمی دی: مالی پالیسی او پولی پالیسی .

دغو ورځو کې چې کوم مشکل لومړیتوب لری، هغه پولی پالیسی(Monetary Policy) ده چې طرح کوونکی، تطبیق کوونکی اوحامل یې دافغانستان بانک او نور اقتصادی او مالی وسیطونه دی.

د اقتصاد په علم کې پیسي (پول money) او دهغو په اړه د بېلا بیلو پرابلمونو څېړنه یوه په زړه پوري او پیچلي مسئله ده. ځکه پیسي د تبادلې په جریان کې د اجناسو او خدماتو دارزش د یو معیار په توګه عمل کوي چې د دې اهمیت په دې کې دی چې نه یوازې د تبادلي وسیله او د ارزش معیار دی، بلکې د ذخیرې وسیله، حسابي واحد او د قرضونو د ورکړې وسیله هم ده. د پیسو په هکله یو لوی پرابلم د بیو ټاکل او دبیو ثبات دی، تر څو چې په دې توګه یو مستحکم اقتصاد رامنځته شي. د باثباته اقتصاد لپاره باید پولي مؤثر سیاست تطبیق شي. کله چې یو هېواد مؤثر پولي سیاست تعقیبوي، هلته سرمایګذاران دی ته حاضریږي چې په تولید کې سرمایګذاري وکړي، ځکه چې د دوی اعتماد حاصل وي. کله چې پولي موفق سیاست تطبیقیږي مؤلدین تشویقیږي، عرضه او تقاضا عادي جریان پیدا کوي. کله چې مؤفق پولي سیاست جریان ولري، نو دهېواد ملي پیسې په بهر کې لازم ارزش لري او بهرني تجارت کې تعادل ساتل کیږي، خو د دې برخلاف که چېرې یو هېواد کې ناانډولي، ګډوډي او انحطاط پیښ شي، له بده مرغه دا د پیسو په ارزش او د پیسو په دوران بده اغیزه کوي په نتیجه کې انفلاسیون، د پیسو د ارزش ټیټوالی

لطفاً مقالات خود را به این آدرس ارسال بدارید | مهرباني وکړئ خپلي مقالي دې آدرس ته ولیږئ: info@arianafghanistan.com

او نور واقع کېږي چې دا په اقتصاد کې لوی پرابلم رامنځته کوي. په نتيجه کې په ملي تولېداتو کې کموالی راځي او بهرني تجارت کې کسر واقع کېږي، په پای کې اقتصاد د رکود خواته ځي. دلته لازمه ده پولي سياست په علمي توګه ترکار لاندې ونيول شي ترڅو ښېرته اقتصادي ثبات رامنځته شي. پولی پاليسی يا سياست داسې تعريفوي:

Monetary policy یاپولي سياست هغه وسيله ده چې په هغې سره مرکزی بانک له پولي مقدارونو او د پيسو دسيستم له کنترول څخه کار اخلي.

يا: پولی سياست د يو هيواد د مرکزی بانک (Central Bank)د تد ابيرو هغې مجموعي ته وايی چې د پيسو حجم (Volume of Money)يا نغدی والي (Liquidity)کې تغيير (Changes) راولي اود اقتصادی وضعيت ثبات (Stabilization)راولي.

په پرمختيايي هېوادو کې څکه مالي او پولي پاليسيو ته اړتيا ده چې له بده دغه د وروسته پاتې هېوادو بالعموم او د افغانستان بالخاصه يو لوي پرابلم د دوی اقتصادي ناوړه حالت او کړکيچن وضعيت دی. په دغو هېوادو کې د پيسو د خريد توان ډير ټيټ ، انفلاسيون پکې زيات، تجارت يې نامتعادل او دبيو عدم ثبات پکې موجود دی. دغه نواقص(ستونزې) د پولي سياست په تطبيق سره حل کيدای شي. پولي سياست هغه مؤثره وسيله ده چې دپيسو ارزش لوړوي، انفلاسيون رفع کوي، قيمتونه ثبات پيدا کوي، بانکونو کې پس اندازونه تشويق کېږي، ذخاير زياتيږي سرمايګذاري صورت نيسي، د حکومت تمويلي قوت زياتيږي، تاديات ښه صورت نيسي او اقتصاد کې تحُرک او مثبت بدلون راځي او دا د دې سبب کېږي چې ملي عايد زياتوالی ومومي. د پولي سياست د تطبيق لوی هدف د يو باثباته او وده موندوونکي اقتصادي حالت رامنځته کول دي چې دا اصلاً د مرکزي بانک، خو ورسره دمالي بازار او د هېواد د ماليې وزارت له طريقه پرمخ بېول کېږي. د پرمختيايي هېوادو دپولی سياست د نه لرلو له امله ټول اقتصاد ويجاړيږی، خو د پاليسی په لرلو سره هم که هغه ښه تطبيق نشی، له اقتصادي ستنونزو سره مخ دي چې هغه دادي:

A. په بهرني تجارت کې کسر؛ يعني د دوی د صادراتو اندازه د وارداتو په مقايسه کمه ده،
B. د ملي مجموعي توليد(GNP) کمښت؛ په نتيجه کې ملي عايد کم وي،
C. بېکاري موجوده وي،
D. په تولېدي سکتورونو کې د مؤلدي سرمايي نشتوالی،
E. د پس اندازونو او ذخيرو نشتوالی،
F. پوروړتيا(قرضداري)،
G. اقتصادی، سياسی او اجتماعی عدم ثبات او په خپل ځان عدم اتکا ،
H. انفلاسيون او داسې نور مشکلات. په تيره بيا کله چې جامعه له بحرانونو، داخلی کشمکشونو، طبيعي پيښو اوسېلابونو، جنګونو، اعتصابونو، شديدو سياسی تضادونو، وچکالي، بی قانونی، دمشروعيت بحران او داسې نورو ناوړه پيښو سره مخامخ شي، نو دغه اقتصادي ستونزې نورې هم زياتيږي. د دې لپاره لازم ده چې دوی يو عاجل پولي سياست لاس لاندې ونيسي. پولي سياست د څو لارو پرمخ بيول کيدای شي.
   a) په مارکيټ کې د بيو د ثبات لپاره هلي ځلي،
   b) د مجدد تنزيل سياست تطبيق کول،
   c) د بانکونو په ذخايرو کې بدلون راوستل،
   d) قوانينو ته درناوی،
   e) په جامعه کې د عمومي مورال او روحي انګيزو له لارې د ثبات د ټينګولو لپاره هلي ځلي.
   f) دبانک انقباضی او انبساطی وسايل او ورسره د آزاد بازار فعاليت او موراليتی.

خو تر ټولو د مخه ضرور ده حکومتونه يو مؤثر پولي سياست داسې تطبيق کړي چې حالت کنترول لاندې راشي او ملي پيسې خپل ارزش له لاسه ورنکړي او بيې يا قيمتونه دثبات حالت کې وي. پرمختيايي هېوادونه بايد دغه ستونزې هم حل کړي:

لطفاً مقالات خود را به اين آدرس ارسال بداريد | مهرباني وکړئ خپلې مقالې دې آدرس ته ولېږئ: info@arianafghanistan.com

a. د پولي مؤسساتو وروسته پاتېوالی اصلاح کړی، مثلاً فعال بانکی سیستم ولری. بانکونه باید خپل وظایف اجرا کړی. دغه هېوادونه باید د مارکیټ پوره شرایط موجود کړي. که له یوې خوا د پیسو دوران سرعت ونه لري له بلې خوا پرته له شهري سیمو په اطرافي سیمو کې اوس هم یا جنس په جنس تبادله کېږي یا هم خلک د بانکونو او مالي شعباتو سره ډېره رابطه ونه ساتي په دې توګه بانکونه او پولي مؤسسات خپل سیاست ټول هېواد کې سل په سلو کې نشي تطبیقولای. د دې معنا داده چې د دوی اقتصاد باید پولی شی. د بازارونو میکانیزم چې مهمه وسیله ده، په ټولو سیمو کې یو شان حاکمیت نه لري. دغو هېوادو کې ښارونه لږ څه پرمختللي او خلک د مالي مؤسساتو سره لکه بانکي شعبات، بیمو، د پس انداز او نورو سره رابطه او شناخت لري، مګر په کلیوالي سیمو کې د اړول ارتباطات بالکل نشته، نو ځکه د وروسته پاتي هېواد د پولي مؤسساتو اغیزه ډېره ناچیزه ده چي دا د دوي لوی مشکل دی.

b. د معاملاتي بانکونو ضعیف نقش

له دې کبله چې پولي سیاست مرکزي بانک، د نورو معاملاتي بانکونو له لاری لکه د زراعتي انکشاف بانک ،رهنی- تعمیراتی بانک او نورو له طریقه تطبیقوي؛ له بده مرغه پرمختیایي او وروسته پاتي هېوادو کې مرکزي بانک چې د پیسو د نشر وظیفه هم لري نشي کولای خپل سیاست د تجارتي اومعاملاتی وسیطونو له لاري عملي کړي، ځکه اصلا دغه هېواد کې د تجارتي، زراعتي، رهني او نورو بانکونو نقش ډېر ضعیف دی. مثلا زمونږ هېواد کې د افغانستان بانک مرکزي بانک دی، به دې سره پښتني تجارتي بانک، رهنی او تعمیراتي بانک، د کرنی د پرمختیا بانک، د صنایعو د انکشاف بانک او نور معاملاتي بانکونه دي، مګر د کرنی د پرمختیا بانک ، پښتني بانک او نور ډېر لږ مشترکین لری او سرمایه یې هم ناچیزه ده او مراجعین هم نلري، نو نشي کولای په هغو پولي سیاست د ټولني سرتاسر کي تطبیق او عملي شی. خصوصی بانکونه د کمیشن مقابل کې ډېر محدود خدمات ترسره کوی چې اقتصاد کې یې نقش او رول ناچیزه دی.

c. د اقتصادی پروژو نشتوالی یا په هغو کې ستونزې

په یو اقتصاد کې چې بیلابیلی پروژې(انکشافی لویې پروژې، د اوږدې مودی، دلنډې مودی، زودثمره، دخصوصی سکتور، عامه پروژې،...) نه وي، هغه اقتصاد داسی دی لکه ویاله چې اوبه ونلری. دا چې اقتصادي پروژې خصوصا طویل المدت او انکشافي پروژې په اقتصاد ډېر مثبت اثر لري، له بده مرغه په وروسته پاتي هېوادو کې داسي پرژو ته لازمه سرمایه وجود نه لري. که چیري د دې پروژو لپاره کومه سرمایه او کریدیت پیدا هم شي هغه یا په زود ثمره کوچنیو پروژو مصرف کېږي او یا هم کوشش کېږي هغه سرمایه له هېواده بهر نورو ملکو کې ولګوي. زمونږ هېواد کې هم همدا مثال شته. زمونږ زیاتره سوداګر او سرمایه داروپه نورو ملکو کې خپله پانګه په کار اچولې چې دا د پولي سیاست د تطبیق په برخه کې یو غټ مشکل دی.

d. په حکومتونو بې اعتمادي

په وروسته پاتي هېوادو کې د اقتصادي او اجتماعي ګډوډیو سره یوځای سیاسي ثبات هم نه وي. حکومتونه یو بل پسې بدلیږي؛ د دې بدلون په نتیجه کې پالیسي او پلانونه هم بدل شي، په نتیجه کې پروژې هم نیمګړي پاتي شي، نو کله چې سیاسي ثبات او استقرار نه وي طبعاً د پولي سیاست استقرار هم ناممکن کېږي. زمونږ هیواد هم بی ثباتی سره مخ دی. ځیني خلک په خپلو پیسو د هغو په چلند هم بې اعتباره دی ځکه دایماً نوسانات موجود دی چې د پیسو دایمي نوسانات په خپله پولي سیاست ناکامه کوي. دا کار په راتلونکي کې د پیسو دپیریدلو توان ته زیات تاوان اړوي، نو کله چې خلک په خپلوداخلي پیسو، په بانکي سیستم او حکومت بې اعتماده وي، کوښښ کوي یا ډالر وپیری یا سره زر، خو د تولید برخه کی سرمایګذاری او پس انداز نه کوي.

e. اداری فساد او ناکاره حکومتولی: بالعموم پرمختیایی او وروسته پاتي دولتونه ضعیف او فاسد حکومتونه لری، چې لازم خدمات نه ارائه کوی او اصلاً له علمی اداري او سالم مدیریت سره ناآشنا دی. ټیټ مهارتونه، دعلمی څیړنو نشتوالی او د اجتماعی او بشری سرمایې ضعف یې بل مشکل دی.

لطفاً مقالات خود را به این آدرس ارسال بدارید | مهرباني وکړئ خپلې مقالي دې آدرس ته ولیږئ: info@arianafghanistan.com

f.ضعیف صنعت

وروسته پاتي هېواد کي صنعت چي اقتصادي انکشاف کي مهم نقش لري، ډير دی په نيجه کي صنايع ملی تولېد کي اجناس او خدمات نه شي علاوه کولای، نو ځکه ملي عايد کم وي کله چي ملي عايد کم وي، نو طبعا د پولي سياست تطبيق نه شي کيدای او چي ښه پولی سياست نه وی صنايع وده نه کوی. دا متحولين يودبل دليل او مدلول هم دي.

موږ په يوشمير ولاياتو لکه کابل، هرات، کندهار، مزار،بغلان او جلال اباد کي صنعتی پارکونه اوځينی د حساب وړ صنايع لکه لاسی صنعت، د بعضی سبو،ميوو اوبوتو پروسس، چران روزنه، د کبانو اوشاتوتوليد، مرمراو مارېل، سمنټ او داسي نور لرل، چی هغه هم يا د بی ثباتی او ناامنی او د بريښنا دستونزو يا د خامو موادو د قيمته کيدو او د تجربه لرونکو او ماهرو کارکوونکو د تېښتي له امله ودريدل.

g. د حکومتي پلانونو او اقتصادي وضعيت نامعلوموالی:

طبعاً هره اقتصادي پاليسي، انکشافي پروژې، سرمايه گذاری، د مارکيټ حالت او نور ټول د دولتی واضحه پلانونو په رڼا کي پرمخ ځي چي په پرمختللو هېوادو کي په پرله پسي توګه منظم اقتصادي پلانونو طرح او يو په بل پسي تطبيق کيږي. پرمختللو هېوادو کي د اقتصادي پلانونو منځ کي قطعا وقفه او ځنډ نه پيښيږي، نو ځکه هره برنامه موفقه وي. له هغي جملي پولي سياست هم په دوامداره توګه تطبيق کېږي. حال دا چي وروسته پاتي هېوادو کي پلانونه يا هم موجود نه وي يا مبهم وي چي خلک او حتی خپله ادرات او محلی ارګانونه يې نه شي درک کولای او څوک د پلان په اهميت نه پوهيږي، يا هم يو حکومت چی کوم پلان جوړ کړي، کله چی دا بل وربانديږ راشي، تير پلانونه ټول نيمګړی شی، نو دا د پولي سياست لپاره لوی مانع او مشکل دی. افغانستان کله د(فصل ناتمام امان الله خان)، کله د(فصل ناتمام سردار محمد داودخان) او اوس به لا د(فصل ناتمام غنی) ناري وهی، دی حالت کی ثبات او دوام نشی راتلای.

h. د اجتماعي سازمانونو ضعيفوالی

پرمختللو هېوادو کي د بيمي سازمانونه، کارګري اتحاديي، کوپراتيفونه او نور اجتماعي سازمانونه ډير فعال دی دوی له يوې خوا له خلکو سره مرسته کوي او له بلې خوا د حکومت دپلانونو او سياستونو تطبيق کي مرسته کوي. بالمقابل د توليدکوونکو څواکونو له حقوقو هم دفاع کوي. وروسته پاتي هېوادو کي دا ډول سازمانونه نشته، نو ځکه د پولي سياست تطبيق نيمګړی پاتي کيږي.

i. مالي ضعف

په وروسته پاتي هېوادو کي پيسي قوي پشتوانه نه لري، اسعاري بوديجه ثابته نه وي، حکومت تل پوروړی وي. آن دا چي د تاديااتو بيلانس معلوم نه وي، نو ځکه حکومت په هيڅ صورت د داسي ضعف په صورت کي پولي پاليسي په داخل کي نشي تطبيقولای. ځکه دوی د بهرني تکتاني، د بين المللی مارکيټ او قرضه ورکوونکو فشار لاندي وي نو کله چي د هغو شرايط پوره کول غواړي په داخل کي پولي پاليسي نه شي تطبيقولای، نو د دوی پيسي د نورو اسعارو مقابل کي ټيټ ارزش کي ساتل کيږي.

j. د مارکيت له وضعيت څخه د مؤلدينو بي خبري

وروسته پاتي هېوادو کي اکثر خلک په کرنه بوخت دي. د کرني مؤلدين ټول بيسواده له مارکيټ څخه بي خبره او له قيمتونو بي اطلاع وي. تکنالوژی يي وروسته پاتي او کوپراتيفونه نلری، دوی خپل توليد د تقاضا سره نشي عياړولای. دوی د مارکيټ چارو ته کمه علاقه ښکاره کوي، نو ځکه پولي سياست نشي تطبيق کيدای ځکه د بازار وضعيت او له هغه څخه معلومات لرل د پولي سياست لپاره مهمه وسيله ده. دې هېوادو کي د بازار سياست ډير ناچيزه او ناممکن دی.

لطفاً مقالات خود را به این آدرس ارسال بدارید | مهرباني وکړئ خپلي مقالي دي آدرس ته ولیږئ: info@arianafghanistan.com

په وروسته پاتي هېوادو او له هغي جملي افغانستان کي د پولي سياست د تطبيق د ښه کېدو امکانات:

هغه وروسته پاتي هېوادونه چي اقتصادي کړکيچن او ناوړه حالت لري دوی بايد داسي تحرک رامنځته کړي چي د پولي مناسب سياست غوره کول او تطبيق کول ورته ممکن شي . د دې لپاره لازمه ده چي:

A. بايد يوه فعاله او مؤثره اداره رامنځته کړي چي د قاطعو او مثبتو اجراتو صلاحيت او واک ولرى او ترټولو مهمه داده چي منظم او اقتصادي رشد ته پام وکړي .
B. دغه هېوادونه بايد اقتصادي پلانونه طرح او په عملي توګه يې موفقانه د تطبيق هڅي وکړي.
C. بايد اقتصادي اداري لکه بانکونه د مالي وزارت او نورو کي ژور اصلاحات راولي
D. بايد معاملاتی بانکونه فعال شي او مؤلدين، صنعتکاران، تجاران، بزګران، ملي سرمايه داران ورته جلت او دهغوی پانګه هغو کي پس انداز او د ملي اقتصاد دوران کي ولوېږي. په دې توګه بايد راکده پانګه په دوران کي راولي او سرمايګذاری زياتوالی ومومي، په دې ډول د GNP زياتوالی دفي نفر عايد(PCI) د زياتوالي سبب کېږي دا په خپله د توليد د زياتوالي، د استخدام د ښه کېدو، د صادراتو د زياتوالي او د مارکيټ د حالت د ښه کېدو باعث کېږي. کله چي د مارکيټ حالت ښه شو، ټول اقتصاد پولی کيږی، نو پولي سياست خودبخوده تطبيق کېږي
E. بايد د خلکو د پوهي سطحه اوچته شي،
F. بايد هغه روحی عوامل له منځه يوړل شی چی د انفلاسيون لامل ګرځي،
G. د تور بازار، قاچاق، جعلی پيسو، احتکار، ډمپنګ، له مالياتو د تېښتي او داسي نورو غير قانونی او جرمی فعاليتونو مخه ونيول شی،
H. له ملی او داخلی پيسو سره د نورو پيسو د چلند مخه ونيول شی،
I. داخلی توليد هڅول او د داخلی او خارجی پانګی جذب ته توجه،صادرات تشويق او خصوصی سکتور ښه حمايه او رهبری شی،
J. د لکسو او غير ضروری اجناسو واردول بندشی،
K. بايد انکشافي پروژي طرح او تطبيق شي. (بحث دوام لري).

برای مطالب ديگر پوهاند محمد بشير دوديال روی عکس کليک کنيد

لطفاً مقالات خود را به اين آدرس ارسال بداريد | مهرباني وکړئ خپلي مقالي دي آدرس ته ولېږئ: info@arianafghanistan.com